

Gedrag en welbevinden tijdens de **Corona-crisis**

Resultaten 2e meting

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente Rotterdam

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 15 juni 2020

Auteur(s): Bianca Stam

Vragen: onderzoek@rotterdam.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Gedragmaatregelen	5
2.1	Handen wassen	6
2.2	Bezoek	6
2.3	Afstand houden	7
2.4	Risico-inschatting	8
2.5	Maatregelen helpen	9
2.6	Opvolgen van gedragsmaatregelen	10
3	Gezond zijn en gezond gedrag	11
3.1	Welbevinden	11
3.2	Leefstijl	12
4	Vertrouwen in de Nederlandse aanpak	14
4.1	Sociale omgeving	14
4.2	Draagvlak voor de maatregelen	15
4.3	Wat als de gedragsmaatregelen langer gaan duren?	15
5	Over de deelnemers	17

1 Inleiding

Sinds half maart heeft de overheid in Nederland maatregelen ingevoerd om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Om beter te begrijpen hoe mensen denken over de afgekondigde maatregelen, wat hun drijfveren zijn om zich hieraan te houden en wat de impact op mensen is, hebben de Gedragsunit van het RIVM, GGD/ GHOR NL en de regionale GGD'en een onderzoek gedaan. Het onderzoek gaat over het gedrag van mensen, wat ze vinden van de gedragsmaatregelen van de overheid en hoe het fysiek, mentaal en sociaal met ze gaat in de periode dat het coronavirus zich verspreidt en de maatregelen zijn ingevoerd. Het onderzoek wordt meerdere keren herhaald.

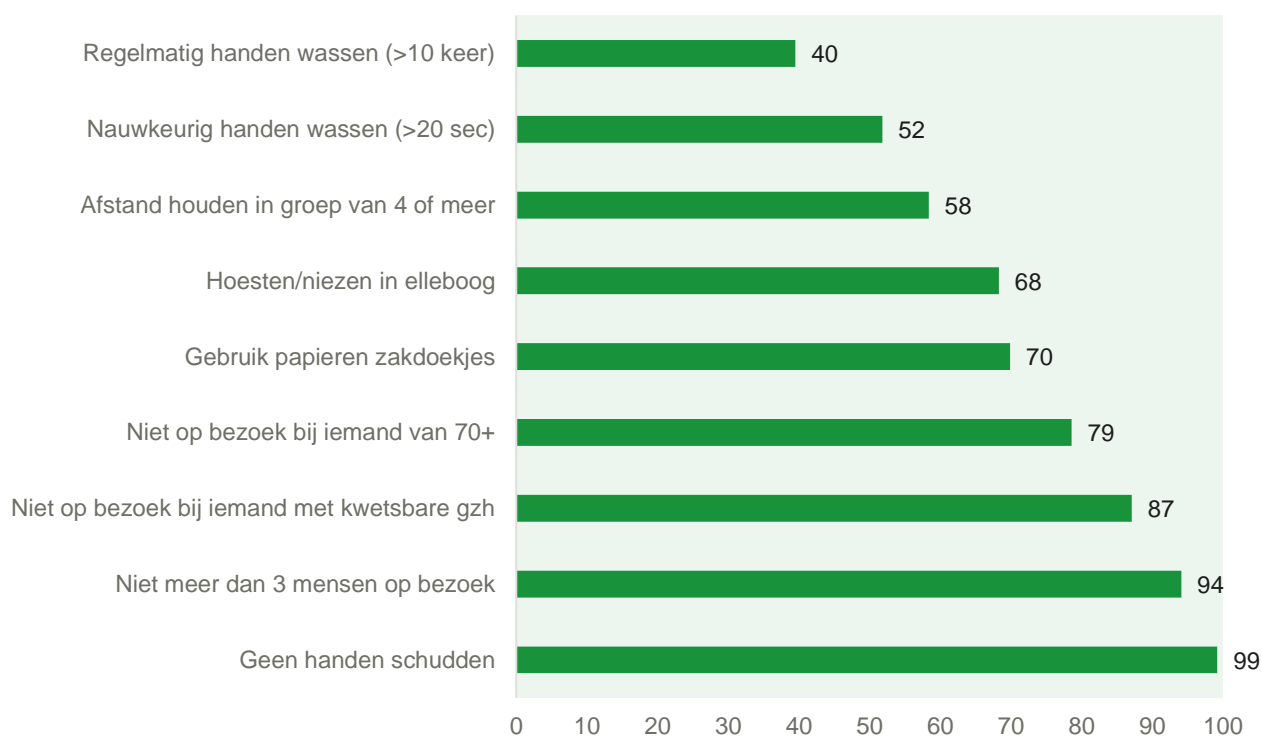
De eerste meting vond plaats in de periode van 17 april tot en met 24 april 2020. Van 7 mei tot en met 12 mei is de 2^e meting uitgevoerd. Aan de tweede ronde hebben in totaal 52.951 mensen meegedaan van 16 jaar en ouder. Deze deelnemers hadden ook meegedaan aan de eerste ronde. In de rapportage worden de resultaten voor de 6.631 deelnemers uit de regio van GGD Rotterdam-Rijnmond beschreven. Ter vergelijking worden soms ook resultaten van de eerste ronde getoond; deze zijn gebaseerd op de deelnemers die aan beide ronden hebben meegedaan. De landelijke resultaten van de 2^e ronde zijn te vinden op de website van het RIVM. Veel teksten in deze rapportage zijn overgenomen van deze website.

2 Gedragsmaatregelen

Sinds half maart gelden in ons land diverse gedragsregels die erop gericht zijn het aantal contacten met anderen te reduceren (bijvoorbeeld 1,5 meter afstand houden). De regels moeten ertoe bijdragen dat tijdens contacten met anderen het coronavirus niet wordt overgedragen (hygiëne-maatregelen). Als mensen denken dat de gedragsregels helpen om besmettingen van zichzelf of anderen te voorkomen kan dit hun motivatie om zich aan de gedragsregels te houden versterken. Echter, de huidige situatie vraagt ook veel van mensen: ze beperken de vrijheid en mogelijkheden. Dit kan impact hebben op de mentale, fysieke, en sociale gezondheid. En op de verwachting hoe lang mensen de maatregelen steunen. Deze inzichten in het gedrag helpen de overheid om burgers beter te kunnen ondersteunen en te informeren om de gedragsregels te blijven opvolgen.

Het onderzoek laat zien dat het niet handen schudden de meest makkelijk na te leven regel is. Maar liefst 99% zegt geen handen meer te schudden. Daarnaast geeft 94% aan 'niet meer dan 3 mensen op bezoek' te ontvangen. Ook het niet bezoeken van mensen met een kwetsbare gezondheid (87%), het niet bezoeken van 70-plussers (79%), het gebruik van papieren zakdoekjes (70%) en het in de elleboog hoesten of niezen (68%) lukt over het algemeen goed. Meer dan 10 keer per dag handen wassen blijkt lastiger te realiseren (40%). In vergelijking met de eerste ronde is een daling te zien van het percentage mensen dat vaak, meestal of altijd voldoende afstand weet te houden in een groep van 4 of meer (ronde 1: 65%, ronde 2: 58%). Het percentage dat niet op bezoek gaat bij mensen van 70 jaar of ouder nam af van 85% tot 79%.

Figuur 1: Percentage mensen dat zich in de praktijk aan de gedragsregels houdt, ronde 2

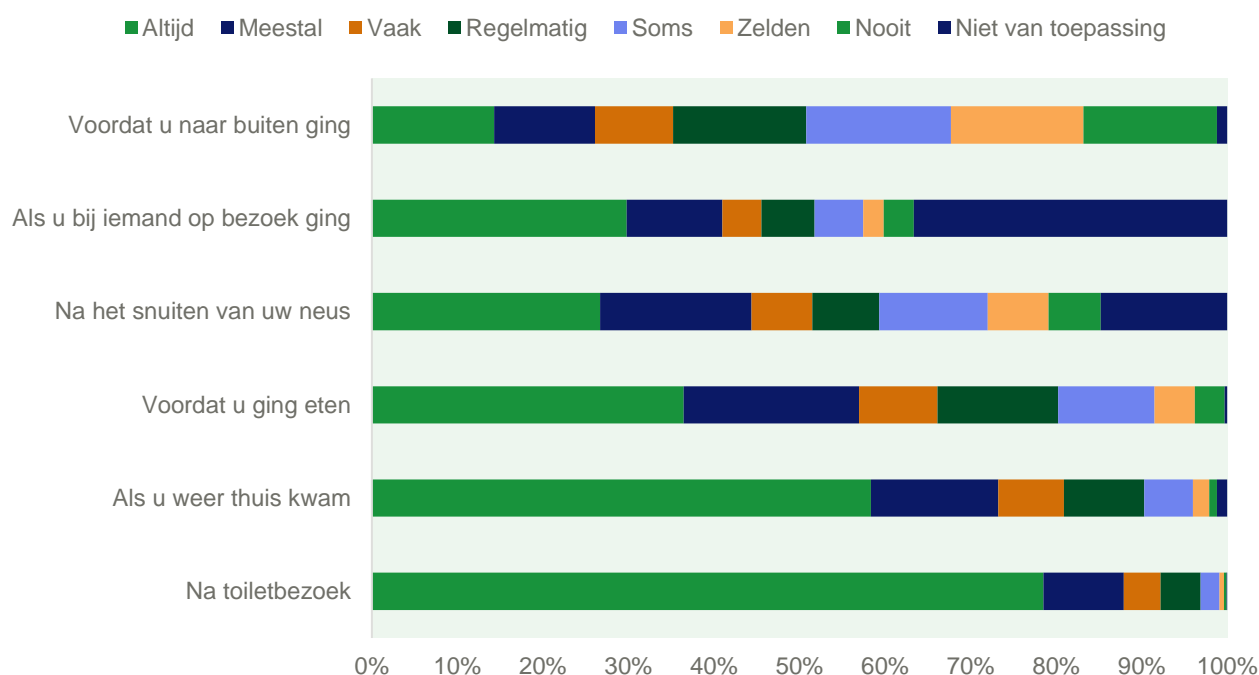
2.1 Handen wassen

Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd om in te schatten hoe vaak ze handen wassen in situatie waarin dat moet. Mensen hebben duidelijk de gewoonte om hun handen te wassen na een toiletbezoek: 88% van de mensen geeft aan dat zij in de afgelopen week hun handen meestal of altijd wassen na een toiletbezoek. Bijna driekwart van de mensen geeft aan meestal of altijd handen te

wassen na thuiskomst. De gewoonte is een stuk minder sterk in andere situaties, zoals na het snuiten van de neus of bij anderen op bezoek gaan. Handen wassen vóóordat mensen naar buitengaan doet minder 26% van de mensen vaak tot altijd.

In vergelijking met de eerste ronde wassen meer mensen hun handen altijd of meestal als ze bij iemand op bezoek gaan (ronde 1: 35%, ronde 2: 41%).

Figuur 2: Waste u uw handen, ronde 2:

2.2 Bezoek

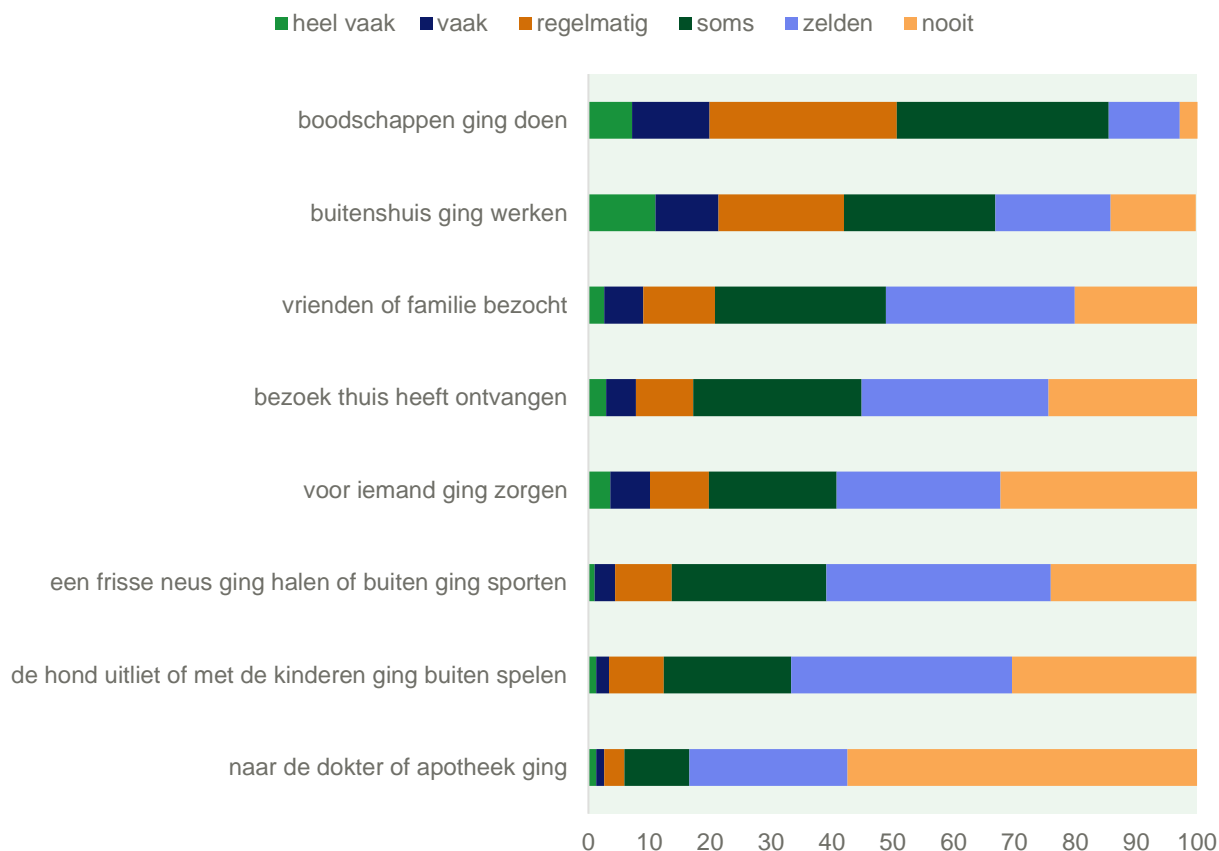
Van de deelnemers aan het onderzoek gaf 46% aan in de week voorafgaand aan het onderzoek geen bezoek te hebben ontvangen. Bij de eerste ronde was dit nog 57%. Voor 43% van de mensen bleef het aantal keren bezoek per week beperkt tot 1 of 2 keer. De resterende 11% ontvangt 3 of meer keer per week bezoek.

2.3 Afstand houden

Een belangrijke maatregel, het op 1,5 meter afstand blijven van elkaar, blijkt niet altijd door iedereen te worden nageleefd. Uit onderstaande grafiek blijkt dat in 86% van de gevallen mensen soms tot heel vaak te dichtbij kwamen met

boodschappen doen. Ruim 65% gaf aan dat mensen te dichtbij kwamen wanneer zij naar buiten gingen voor werk. Bij het bezoeken van vrienden of familie of bezoek thuis ontvangen is dit respectievelijk 41% en 39%. In vergelijking met de eerste ronde nemen de percentages mensen die te dichtbij kwamen toe.

Figuur 3: Percentage mensen dat aangaf dat mensen te dichtbij kwamen, ronde 2

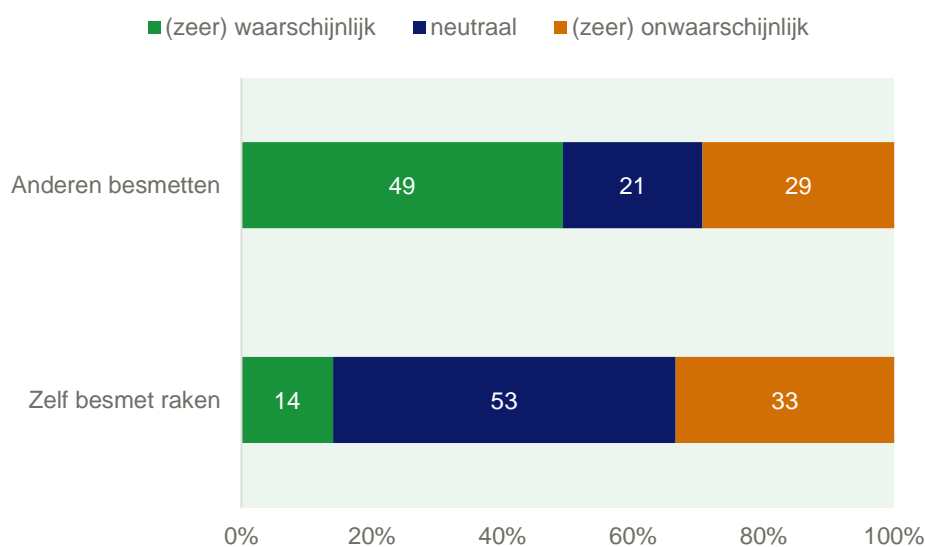
2.4 Risico-inschatting

Aan de deelnemers van het onderzoek is gevraagd hoe groot zij denken dat de kans is dat als ze corona-besmet zijn, ze dit doorgeven aan anderen. Daarnaast is gevraagd hoe erg ze dat zouden vinden. Drieëndertig procent geeft aan dat ze het (zeer) onwaarschijnlijk vinden dat ze besmet worden. Veertien procent vindt dit juist (heel) waarschijnlijk. Als mensen besmet zouden raken dan vindt 56% dit wel (heel) erg.

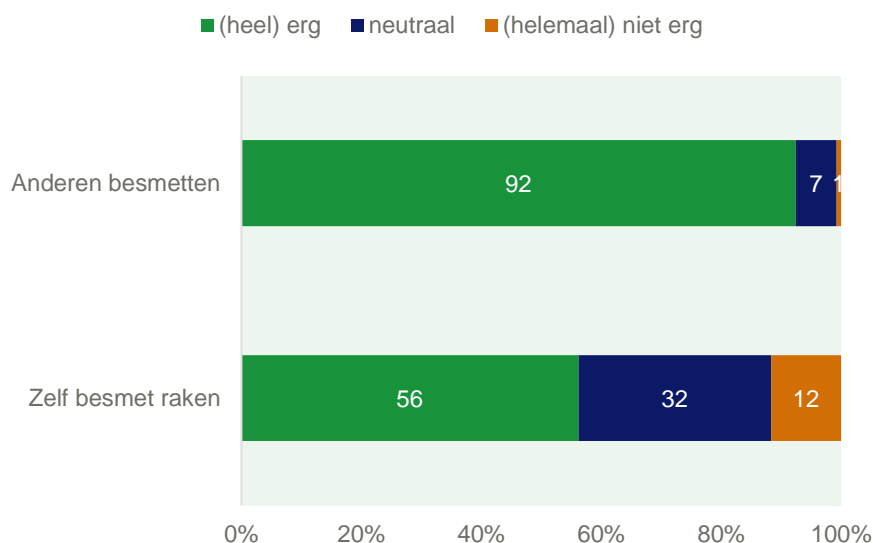
Ongeveer de helft van de deelnemers acht de kans groot het virus aan anderen door te geven als ze besmet zouden zijn. Bijna iedereen (92%) zou het (heel) erg vinden het virus door te geven aan iemand anders.

Het percentage mensen dat de kans (zeer) onwaarschijnlijk vindt om zelf besmet te raken is in vergelijking met de eerste ronde toegenomen (ronde 1: 27%, ronde 2: 33%).

Figuur 4: Inschatting kans om zelf besmet te raken of om anderen te besmetten, ronde 2

Figuur 5: Inschatting ernst van zelf besmet raken of van anderen besmetten, ronde 2

2.5 Maatregelen helpen

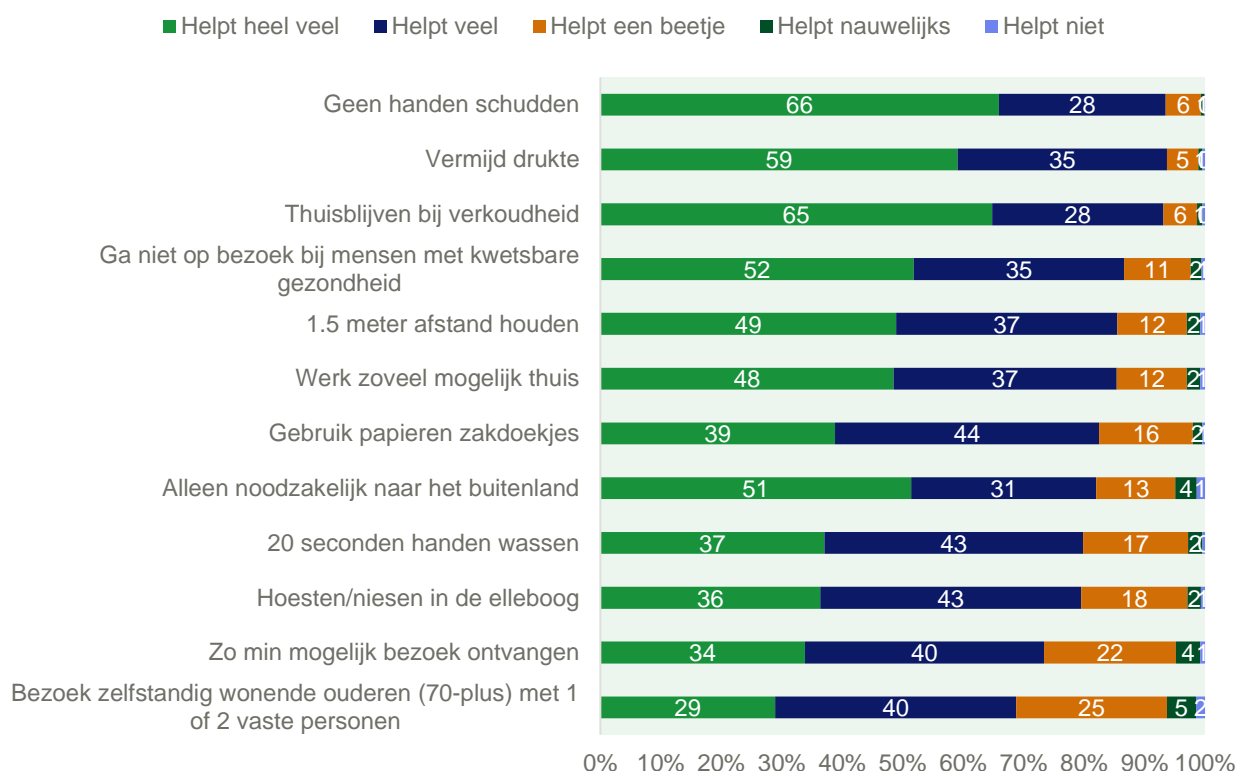
Deelnemers zijn ook gevraagd of ze denken dat de maatregelen helpen. De resultaten zijn in onderstaande grafiek te zien.

De meeste mensen denken dat de maatregelen helpen om het virus in te dammen. De maatregelen waarvan de

mensen het meest verwachten zijn het niet meer handen schudden en het vermijden van drukte (beide 94%) gevolgd door thuisblijven bij verkoudheid (93%).

In vergelijking met de eerste ronde denken meer mensen dat 'thuisblijven bij verkoudheid' helpt (ronde 1: 87%, ronde 2: 94%).

Figuur 6: Hoe goed helpen de maatregelen?, ronde 2

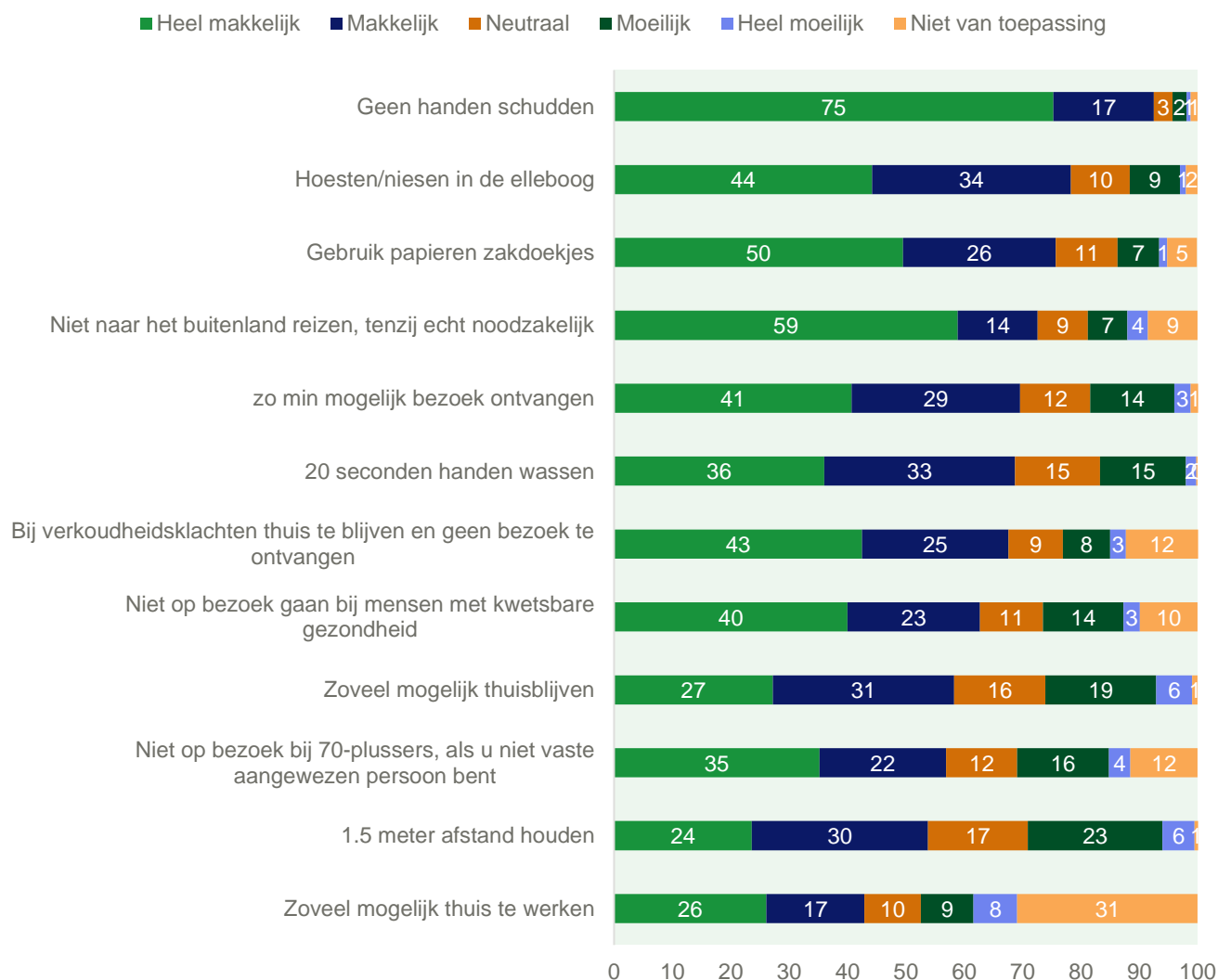

2.6 Opvolgen van gedragsmaatregelen

Voor het totale pakket aan gedragsregels geeft ongeveer 80% van de ondervraagden aan dat ze deze makkelijk tot heel makkelijk kunnen opvolgen. Geen handen schudden vindt 93% (heel) makkelijk. Het advies om zoveel mogelijk thuis te blijven, wordt door 58% van de deelnemers als (heel) makkelijk ervaren, terwijl 25% dit (heel) moeilijk vindt. 1,5 meter afstand houden vindt 29% (heel) moeilijk.

In vergelijking met de eerste ronde is het percentage mensen dat het (heel) makkelijk vindt om 20 seconde hun handen te wassen afgenomen van 85 naar 69%. Ook geven minder mensen aan dat het (heel) makkelijk is om in je elleboog te hoesten of niezen (ronde 1: 83%, ronde 2: 78%). Het percentage mensen dat het (heel) makkelijk vindt om papieren zakdoeken te gebruiken nam af van 83% naar 76%. Ook het percentage mensen dat het (heel) makkelijk vindt om 1,5 meter afstand te houden nam af van 59% naar 54%. Het zo veel mogelijk thuisblijven werd juist door meer mensen als (heel) makkelijk ervaren (ronde 1: 53%, ronde 2: 58%).

Figuur 7: Hoe makkelijk of moeilijk is het om je aan de maatregelen te houden, ronde 2

3 Gezond zijn en gezond gedrag

3.1 Welbevinden

Het besef dat men risico loopt en dat de maatregelen helpen om dit risico te verkleinen, kan mensen motiveren de maatregelen op te volgen. Echter, de coronacrisis heeft ook een prijskaartje: de vrijheid en mogelijkheden worden beperkt en mensen kunnen angstig zijn. Dit kan invloed hebben op onze mentale, fysieke, en sociale gezondheid. Bovendien kunnen deze negatieve gevolgen van invloed zijn op de motivatie om de gedragsregels te blijven opvolgen.

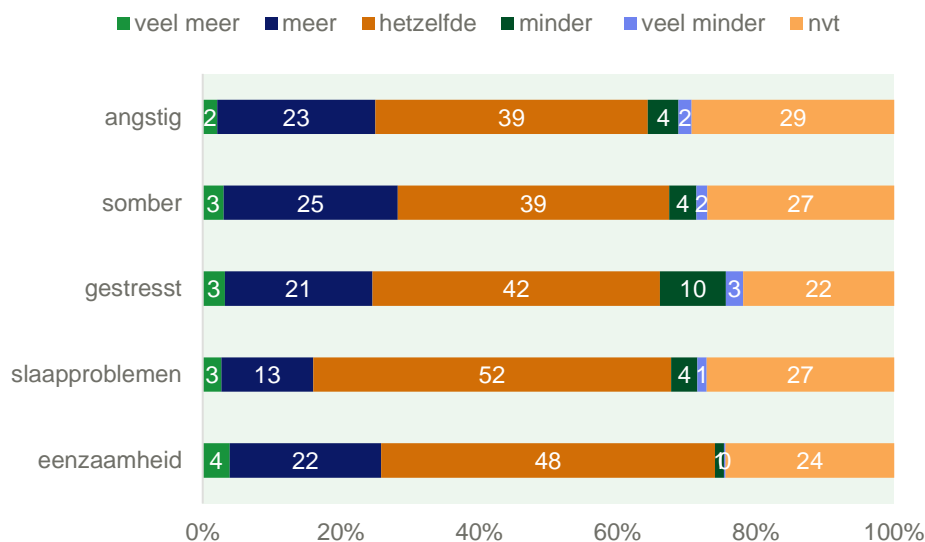
De deelnemers geven hun leven op het moment van invullen van de vragenlijst een score van 7,1 op een schaal van

1-10. Bij de eerste meting gaven deze deelnemers hun leven een score van 7,0.

In figuur 8 is te zien dat een groot deel van de mensen aangeeft dat hun mentaal welbevinden vergelijkbaar is met de periode voor de crisis. Er zijn echter ook veel mensen bij wie het mentale welbevinden slechter is dan voor de crisis. Zo geeft ongeveer een kwart van de deelnemers aan angstiger, somberder, eenzamer of meer gestrest te zijn. Er zijn ook mensen die aangeven dat hun mentaal welbevinden juist beter is vergeleken met de periode voor de crisis. Zo geeft 14% van de deelnemers aan minder stress te ervaren dan voor de coronacrisis.

Vergeleken met de eerste ronde van dit onderzoek is het mentaal welbevinden iets verbeterd.

Figuur 8: Mentaal welbevinden, vergeleken met de periode voor de crisis, ronde 2

3.2 Leefstijl

Een gezonde leefstijl helpt om mentaal, fysiek en sociaal gezond te blijven, ook in coronatijd. Het gaat hierbij onder andere om sporten, bewegen en gezond eten. Een toename in gebruik van middelen zoals alcohol en tabak kan invloed hebben op stemming en op kwaliteit van de slaap.

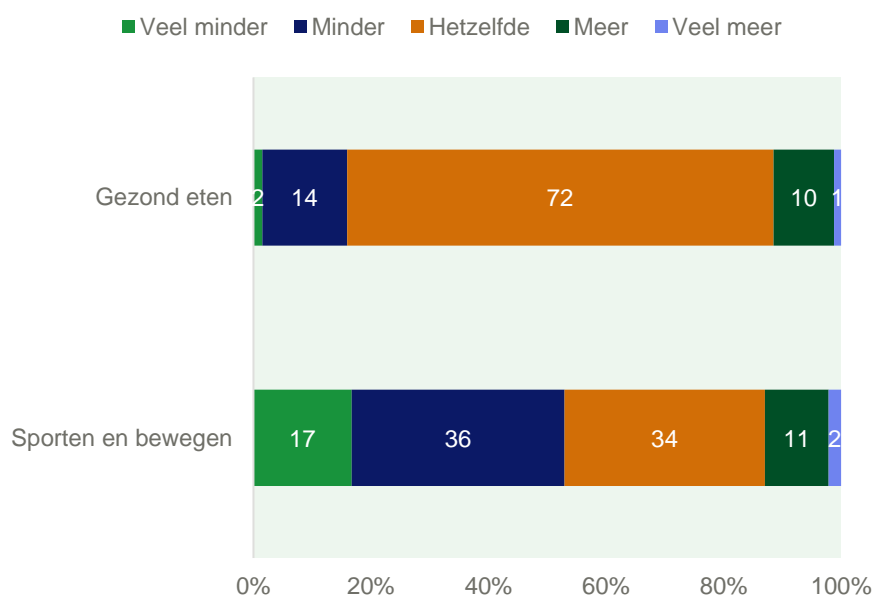
Mensen geven aan dat ze niet ongezonder zijn gaan eten vergeleken met voor de crisis: 72% eet nog hetzelfde. Bij sporten en bewegen rapporteren mensen een flinke afname: 53% geeft aan (veel) minder te bewegen. De sluiting van sportaccommodaties en fitnesscentra en het meer thuiswerken kunnen hierbij een rol spelen, net zoals het

advies 'blijf zoveel mogelijk thuis' (vanaf 6 mei 2020 'vermijdt drukte').

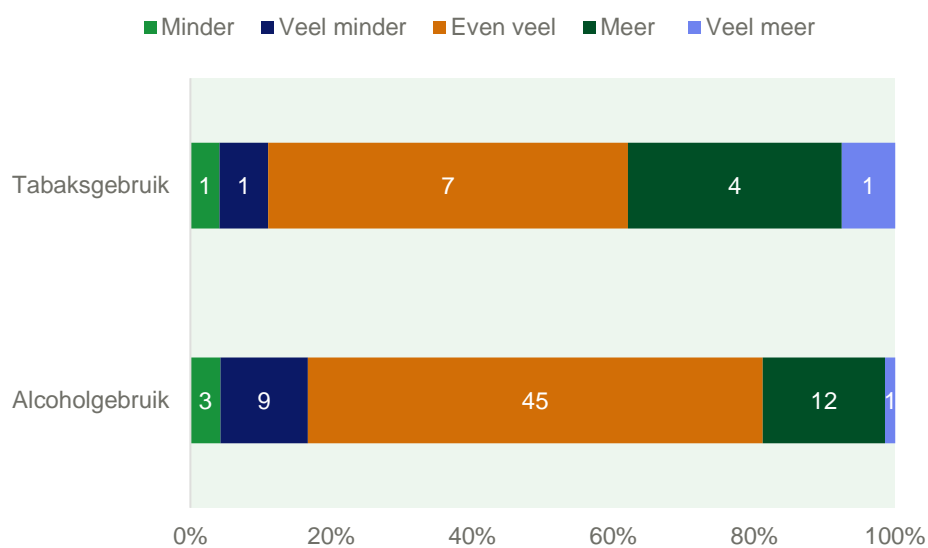
Bijna een derde van de respondenten gaf aan geen alcohol te drinken. Van de drinkers zijn ongeveer evenveel mensen minder als meer gaan drinken. Slechts 15% van de deelnemer rookt. Van hen is 2% (veel) minder gaan roken, terwijl 5% aangeeft juist (veel) vaker iets op te steken. Of er ook mensen zijn gestopt met roken sinds de crisis laten deze resultaten niet zien.

Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de eerste ronde van dit onderzoek.

Figuur 9: Leefstijl, vergeleken met de periode voor de crisis, ronde 2

Figuur 10: Middelengebruik, vergeleken met de periode voor de crisis, ronde 2

4 Vertrouwen in de Nederlandse aanpak

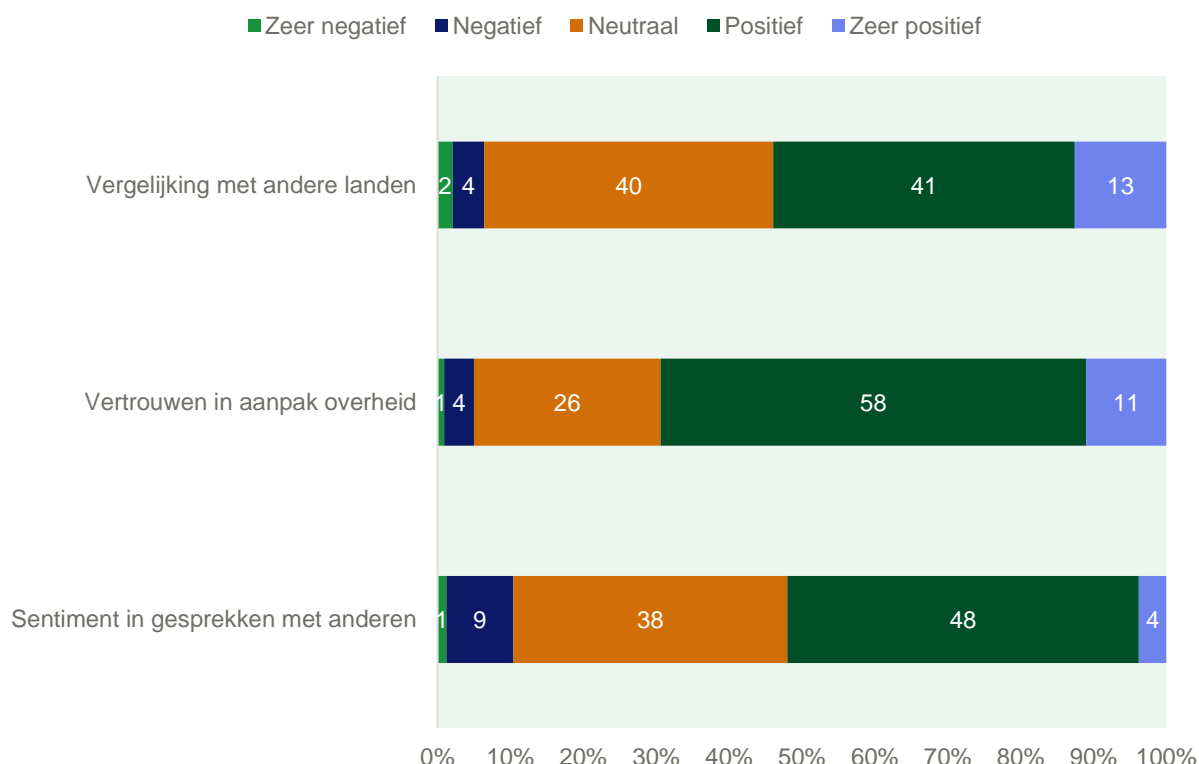
4.1 Sociale omgeving

De mensen om ons heen kunnen invloed hebben op het beeld dat we vormen van de maatregelen. Vijfenveertig procent van de mensen geeft aan bijna dagelijks tot meerdere keren per dag met anderen te spreken over de Nederlandse aanpak van de coronacrisis: 52% van die gesprekken was (zeer) positief en 10% (zeer) negatief.

Er is over het algemeen vertrouwen in de Nederlandse aanpak: 69% heeft (veel) vertrouwen, 5% (helemaal) geen vertrouwen. In vergelijking met andere landen doet Nederland het volgens meer dan de helft van de respondenten (54%) (veel) beter, terwijl een kleinere groep het beleid (veel) slechter vindt (6%).

In vergelijking met de eerste ronde waren minder mensen tijdens de gesprekken over de coronacrisis (zeer) positief (ronde 1: 61%, ronde 2: 52%).

Figuur 11: Beeld van de aanpak van het coronavirus door de Nederlandse overheid, ronde 2

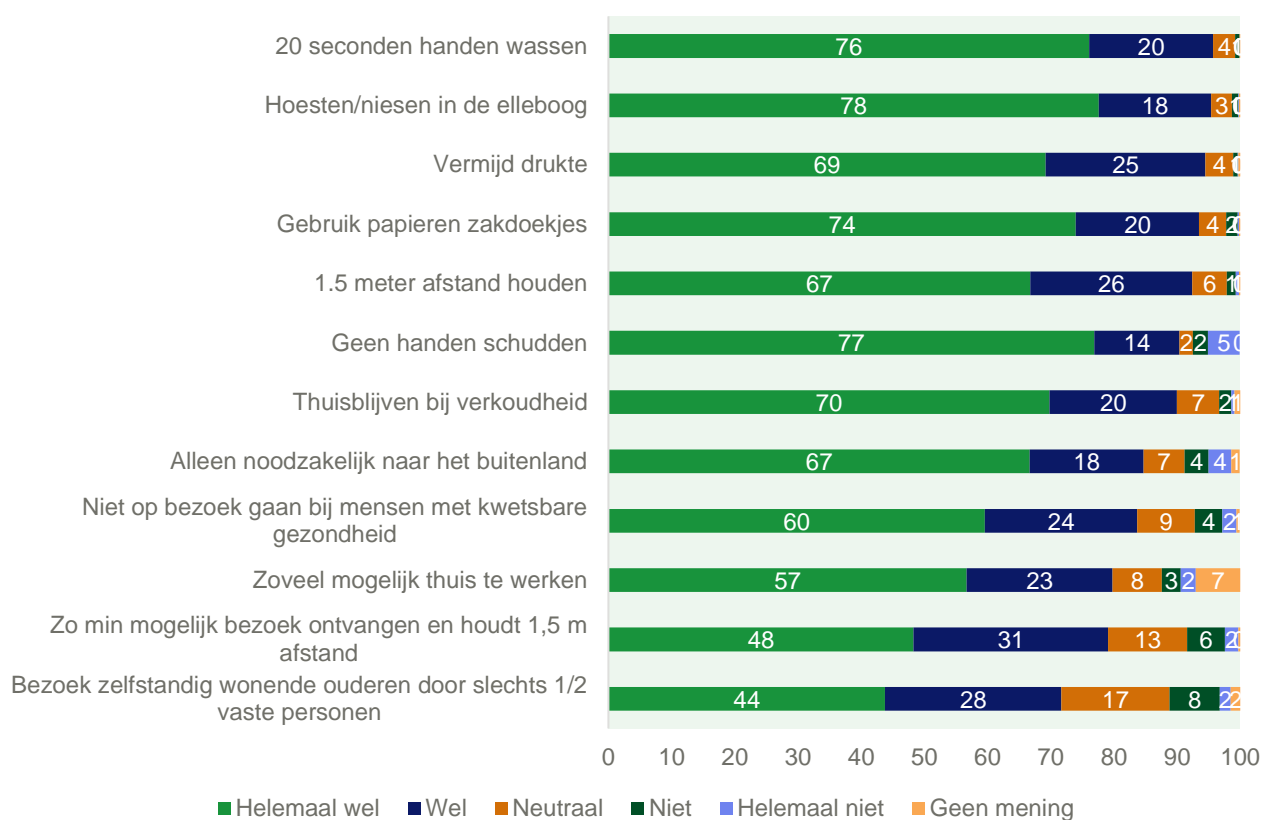
4.2 Draagvlak voor de maatregelen

We hebben het draagvlak voor maatregelen uitgevraagd zoals die in de onderzoeksperiode, 7 t/m 12 mei 2020, van kracht waren. Vervolgens is die vraag herhaald voor als deze maatregelen nog 6 weken of 6 maanden zouden duren. Dit geeft de mate weer waarin mensen zichzelf de maatregelen nog voor langere tijd zien volhouden.

Het draagvlak voor de verschillende maatregelen is hoog. Voor elke maatregel geldt dat een ruime meerderheid van de respondenten achter de maatregel staat. Variërend van 72% tot 96%. Het minste draagvlak is er voor de maatregel om zelfstandig wonende ouderen door slechts 1 of 2 vaste personen te bezoeken.

In vergelijking met de eerste ronde is de bereidheid om zo min mogelijk bezoek te ontvangen afgenomen: bij de eerste ronde was 84% hier (helemaal) toe bereid en bij de tweede ronde was dit 79%.

Figuur 12: Bereidheid om aan maatregelen te houden, ronde 2

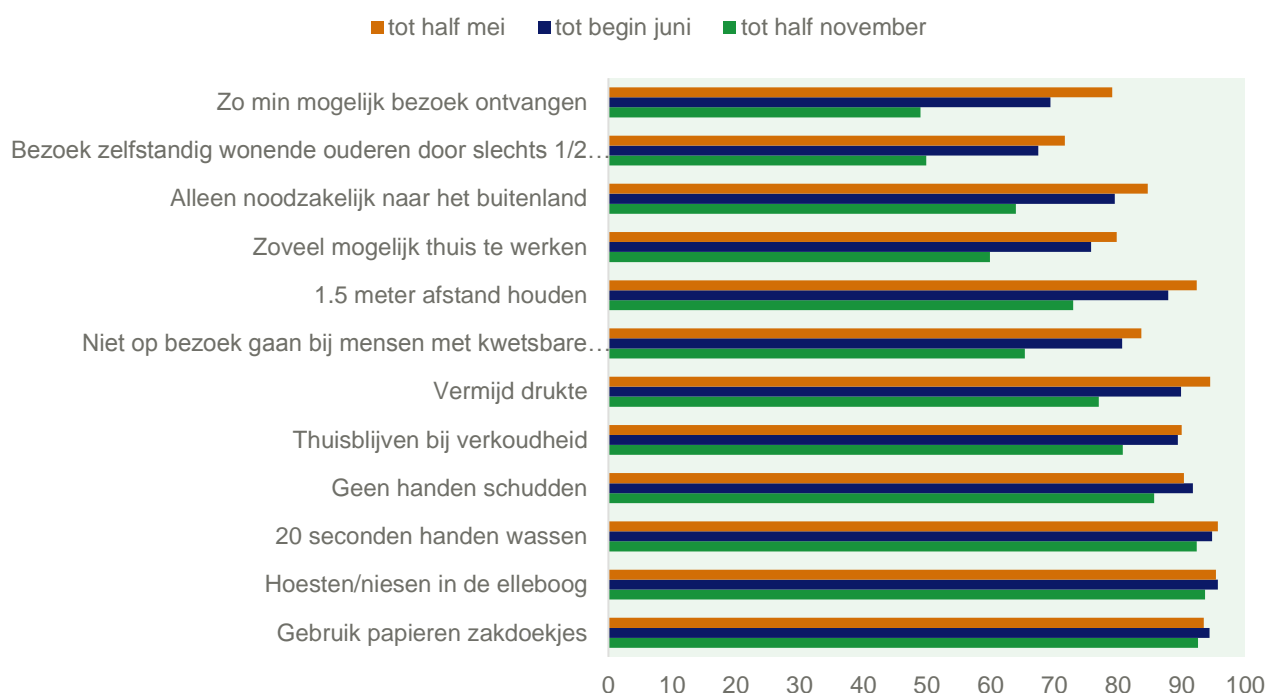
4.3 Wat als de gedragsmaatregelen langer gaan duren?

Als de maatregelen langer duren, denken mensen het moeilijker vol te kunnen houden. In onderstaande grafiek is te zien dat mensen zo min mogelijk mensen bezoeken of bezoek ontvangen moeilijker gaan vinden. De mate waarin mensen achter de maatregelen staan, neemt af als de maatregelen nog zes weken zouden duren en nemen verder af als ze nog zes maanden zouden duren.

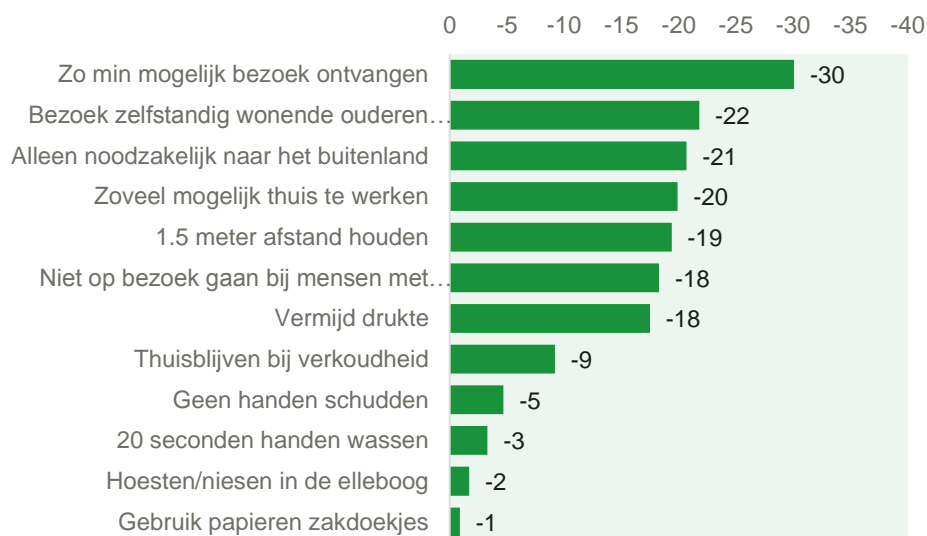
Mensen blijven onverminderd achter de hygiënemaatregelen staan, ook als die nog 6 maanden zouden duren. Het draagvlak voor de andere maatregelen neemt enigszins af als die met 6 weken verlengd zouden worden. Als ze met 6 maanden verlengd zouden worden, is er een flinke afname.

De sterkste daling is te zien bij het zo min mogelijk bezoek ontvangen: 30%-punt afname in het aantal mensen dat (helemaal) achter de maatregelen staat.

Figuur 13: Bereidheid om aan de maatregelen te houden, ronde 2

Figuur 14: Verandering in mate van achter de maatregelen staan als de maatregelen nog 6 maanden duren, ronde 2

5 Over de deelnemers

Vanuit de regio Rotterdam-Rijnmond hebben 6.631 deelnemers van 16 jaar en ouder meegedaan aan de tweede ronde van dit onderzoek; 47% was vrouw en 53% man.

De deelnemers van de eerste ronde zijn via de gemeentepanels van de gemeenten Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, Capelle aan den IJssel en Nissewaard gevraagd om deel te nemen. Daarnaast konden mensen via diverse social mediakanalen participeren aan het onderzoek; ongeveer een kwart van de mensen heeft via social media meegedaan of heeft de vragenlijst van iemand anders doorgestuurd gekregen. Vanwege de benaderingsmethode zijn inwoners uit bovengenoemde regiogemeenten oververtegenwoordigd in het onderzoek ten opzichte van de andere gemeenten in onze regio. Voor de tweede ronde zijn alleen mensen benaderd die hadden aangegeven mee te willen doen aan vervolgonderzoek. Ten opzichte van de bevolking in de regio zijn er minder deelnemers onder de 40 jaar (15% van de deelnemers) en is met name de groep tussen de 55 en 69 jaar sterk oververtegenwoordigd (40%). Er deden relatief weinig mensen mee die niet geboren zijn in Nederland (6%). Mensen met een hoog opleidingsniveau waren oververtegenwoordigd (56%).

Van de deelnemers woont 68% met een partner en heeft 20% thuiswonende kinderen jonger dan 18 jaar. Achtenvijftig procent heeft een betaalde baan of is ZZP-er, 31% is met pensioen en 3% is werkzoekend.

De samenstelling van de onderzoeksgroep is dus niet representatief voor de algemene bevolking in de regio. De resultaten geven echter wel een indicatie van de situatie in de regio Rotterdam-Rijnmond.

Kennis voor een sterk Rotterdams beleid

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam. De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek gaat over onderwerpen als gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteur

Bianca Stam (1978) is epidemioloog. Zij werkt sinds 2007 als onderzoeker bij de gemeente Rotterdam. Daar doet zij vooral onderzoek naar gezondheid en gedrag.

[Rotterdam.nl](https://rotterdam.nl)

Gemeente Rotterdam